

УДК 069.017 (477.51)

Чумаченко О. А.

канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

МИКОЛА ТАРНОВСЬКИЙ – ЗБИРАЧ УКРАЇНСЬКИХ СТАРОЖИТНОСТЕЙ

На території України в ХІХ столітті сформувалася група української еліти, представники якої зробили великий внесок у вивчення історії України, збирання та зберігання предметів української старовини. Серед них – родина меценатів, суспільно-політичних та громадських діячів Тарновських. Особливий внесок у цю справу зробив В. В. Тарновський (1838-1899), власник Музею українських старожитностей, створеного в садибі Качанівка, що стала основою Чернігівського історичного музею імені В. В. Тарновського. Але, на жаль, майже нічого не відомо про колекцію українських старожитностей Миколи Тарновського (1858-1898). За фахом він був лікарем, отримавши медичні знання на спеціальних курсах за кордоном, безкоштовно лікував селян, що зверталися по допомогу.

За свідченням археолога М. Бранденбурга, у родині Тарновських сформувалася цікавість до історії українського народу, прагнення займатися доброчинними справами. Інтерес М. Тарновського до археологічних розкопок з'явився у 90-х рр. ХІХ століття під впливом розкопок на Княжій Горі неподалік маєтку Потоки. Він розпочав археологічні пошуки в Канівському повіті, причому серйозно ставився до методики та техніки їх

проведення. За три роки йому вдалося здійснити великий обсяг роботи під час розкопок курганів у Канівському та Черкаському повітах. Було досліджено численні поховання, знайдені побутові предмети, зброя, що стало основою колекції М. Тарновського. Частину її становили предмети, куплені в місцевих мешканців. Його зібрання містить кілька тисяч предметів старовини, серед яких – рідкісна бойова сокира-молот з рогу, зібрання різних монет. Микола Якович дбайливо ставився до кожної знахідки, витрачав великі кошти на проведення археологічних розкопок, передавав їх до експозицій провідних музеїв. Зокрема, подарував Артилерійському музею Санкт-Петербурга цінні предмети скіфо-сарматської доби: меч, два списи, збірний шкіряний пояс і фрагменти сагайдака з бронзовими стрілами, рідкісний шкіряний шолом.

Він відкрив археологічний музей в селі Пекарі, складав каталоги своїх колекцій, замовив спеціальні вітрини. Але під час розкопок М. Тарновський захворів на черевний тиф і за тиждень до свого 40-річного ювілею пішов із життя. Після його раптової смерті значна частина колекції була продана. На щастя, 26 оригінальних вітрин з археологічними пам'ятками, оформлених самим М. Тарновським, були придбані одним із громадських музеїв. Серед збережених археологічних знахідок – кам'яні сокири та булави, бронзові фібули, каблучки, прикраси, стріли, масивні мідні сокири, кілька мечів, залізна зброя, грузила, пряслиця, новгородська срібна гривна, дві київські срібні гривни та інше. Частина пам'яток, в основному натільні хрести з поховань, була придбана В. В. Тарновським для його музею. Переважна більшість колекції втрачена назавжди, розпорошена по окремих музеях та приватних зібраннях. Не були надруковані рукописні каталоги, тому проблема вивчення спадщини М. Я. Тарновського, його життя та суспільної діяльності залишається актуальною для сучасних дослідників.